

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 36 (1950)

Artikel: Ils fastitgs dil Cussegl della Romania
Autor: Cadruvi, Donat
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882343>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 14.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Il fastitgs dil Cussegl della Romania

da Donat Cadruvi

Missiun e muntada della Romania ein vegnidas circumscrettas ils onns de sia naschientscha e dapi lu repetidamein. Quei ei daventau il bia da gliud cun criteri competent, aschia che nus savein s'abstrahar de s'exprimer da quellas varts. Cun caschun della reorganisaziun della Romania (1948) ha la pressa relatau quei e tschei en quels graus, e cullas fiastas popularas auda nies pievel mintg'onn quei che nus sperein de realisar cun nossa uniun romontscha.

Nies pensum ei quel de far bilanza culla lavur de quei organ che ha — ultra della suprastonza dils students — empalau la Romania ils davos onns: il Cussegl della Romania (CdR). Per introducziun lein nus fixar mo cun dus plaids las raschuns che han fatg crear tutenina quei cussegl.

Ils emprems decennis han mussau ch'ina organisaziun de fuorma e dimensiun della Romania drova per certas damondas (nus numnein ellas pli tard ina suenter l'otra) in organ de competenza specifica, per buca dir in organ de specialists oravontut per damondas litteraras e d'otra natira culturala. Se capescha ch'ins vess, vesend a vegnir problems de seriusadad ed urgenza extraordinaria, mintgamai saviu instituir commissiuns ad hoc. Sch'ins enonuscha denton las fuolas lavur ch'il CdR ha effectivamein giu de far, lu san ins era s'imaginar, tgei dracca de commissiuns quei vess dau el decuors dils onns. Ed ils onns d'uiara vein nus — sco «libers» burgheis svizzers — schiglioc giu commissiuns entochen ils égls! — Ch'il comite dils students, secund sia natira e l'occupaziun de ses commembers in instrument dinamic, era buca adattaus per «star sils ovs», quella perschasiun ei semadirada e carschida, tonpli ch'ei deva adina novs quitaus (radio e. a. v.). Quei organ han ins cartiu de ver cattau cul C. d. R. de pia memoria. Dapi ils 29 d'uost 1948, il di della fiasta populara a Rueun, havein nus ina Roma-

nia cun comite studentic e sco arviul grond, che surtrai l'entira organisaziun, ina suprastanza de tschun dels. A quella suprastanza, ch'ei buca successura identica dil CdR, che sto denton surprender siu entir pensum e zatgei pauc vitier (numnadamein lavur ch'il comite studentic de vivon fageva sez), ha il Cussegl stuiiu ceder.

Nus sfeglein els protocols dil CdR, buca per munconza d'ina megliera occupaziun, mobein per anflar ina survesta de sia lavur e per cheutras fixar la muntada de quella instituziun che ha buc anflau albiert ella casa nova. Quella emprova ei ton pli gustusa che nus vein entamaun in protocol ch'ins sa duvrrar per semeglients intents, in compendi che sto vegnir consultaus vivon. El cuntegn numnadamein avis daried avunda per damondas de nies moviment ch'ei aunc adina acutas.

Il CdR ei staus, per citar plaids dil nuder sezzi, «il mument static ella Romania che s'occupescha dellas damondas principalas e dellas lingias grondas de nies moviment».

Nus stuein haver pazienza e mirar, schebein las experiencias culs novs organs portan era quei grond avantatg d'ina guardia che veglia e corna, sch'ei fa basegns. Lein sperar il meglier.

Secapescha smanatscha ual quei esser statics e stabils cul prighel de star eri. Sch'il CdR ei tuts quels siat onns mitschus de quei buliu, lu vein nus buca d'engraziar quei ad ina casualitad, mobein alla vitalitad dils singuls commembers dil Cussegl. (Era cheu confessein nus aviartamein nossa perschusiun della muntada decisiva della personalitad singula.) Il gremium sto projectar e coordinar la lavur entira, mo igl effect spontan, la furada anavon ha era en quei cass la personalitad dil singul cusseglier dau. Aschia portan era las differentas acziuns ed etappas, che han priu catsch el CdR, la noda-casa dil resp. cusseglier. Condiziun per in success era pia la forza e la voluntad dil singul commember che stueva haver egliada de catschadur. Il CdR ha atras atras giu il character d'elita — d'ina elita cun tut sias mendas e ses avantatgs particulars.

Ils avantatgs havein nus gia numnau: Igl effect della frida e la franchezza dils pass de mintgin, mo oravontut sia a u t o r i t a d a n o v i a r s. Quella ei semantifestada savens e tuttina

buca ton sco ella vess saviu grazia a sias pusseivladads. Denton, era cheu lein nus giudicar cun tutta precauziun, pertgei tgi che lavura culs Romontschs e pils Romontschs, quei sto esser in acrobat silla suga dils risguards!

La fleivlezia gronda d'ina elita ei adina il fatg ch'ella tschaffa buca tuts ils elements, ch'appartegnan facticamein alla elita, en in organ. Ella sa buca far quei per motivs pratics e psicologics. Ni nua less ins trer confins denter l'elita e quei che suonda? Ed aschia sa ella maina esser suverana. — Plinavon savein nus che l'elita anfla mo vess il contact cugl agen fundament, cun quei ch'ella representa. Ella ei tondanavon independenta ed inamurada ella atgna capacita, ch'ella va bugen sias vias d'isolaziun. Ella pren distanza, ei pia buca substanziala cun tschep e funs, sco quei ch'ella stuess esser. — Era il CdR ha fatg quei ed ei beinduras staus da tschella vart digl ual. Quei po valer, era sch'igl ei plaids d'in activ. Nus vein forsa clamau e buca saviu sch'il Cussegl audi! Senza dubi ha quella distanza — apparenta u efectiva — leventau l'impressiun ch'ei setracti buca d'in organissem entir che dependa dil segidar e secapir dils singuls organs. En quei risguard dein nus bunas speronzas alla nova suprastanza, ual perquei ch'ella cuntegn era in element studentic. Ina ligiadiria dils dus blocs ei pia garantida.

Ed usa ils fatgs tenor la cronica.

Il CdR ei staus elegius dalla radunonza generala della Romania dils 26 de december 1940 a Glion ed ei lu seconstituius per l'emprema il 6 de schaner 1941. Parsura ed olma dil Cussegl ei staus dalla bial'entschatta signur prof. Ramun Vieli; medemamein han ils profs. Guglielm Gadola ed Alfons Maissen adina fatg part dil Cussegl. Emprem nuder — cun merets specials era sco cassier — ei staus signur dr. Ervin Durgiai. In ulteriur empren commember fuva nies poet Sep Mudest Nay p. m. Il nuder e cassier ei lu pli tard, suenter sia elecziun ella suprastanza della Ligia Romontscha, vegnius remplazzaus entras signur dr. Carli Berther, che ha bandunau nus la stad 1948 per adina. Il fest de S. M. Nay ha rev. Sur Giusep Durschei surpriu.

Quellas paucas indicaziuns pon confirmar quei che nus vein scret vivon: Grazia alla clara mira dil tgamunader ed alla personalitad dil singul ha quei organ giu peisa ed autoritad. Quei ch' el ha realisau e quei ch' ei stau mo fragment lein nus repassar cuortamein, senza vuler dar ina survesta exacta e cumpleta. Nus tschaffein mo las acziuns principalas.

Il CdR ha giu in d u e r r e p r e s e n t a t i v, al qual oravontut il parsura ha stuii satisfar. Il contact cun autras organizaziuns romontschas (Surmir!) ed jastras ha duvrau — e drova vinavon! — in quitau tut special. Nus savein buca viver en canossa e far ina termenta seiv entuorn cuort — cun ina cuchera per in eventual succuors finanziar! Ils protocols dattan in viv maletg dellas biaras e bunas relaziuns ch' ein vegnidas promovidas e mantenidas per nies interess. Sut quella suosta auda era la menziun della iniziativa pigl anniversari de G. C. Muoth si Breil, ina manifestaziun che nus savein maina emblidar.

Las d a m o n d a s d e t e a t e r ein stadas confidadas a prof. Gadola, e quei cun pli grond success ch' ils fatgs della p r e s s a. (Che quels baguos ein buca carschi meglier s' empo denton buc el!) Ei fuss forsa ina lavur per l' activitas de procurar la copiatura ni multiplicaziun de quels texts de dramas etc. (mira era il «Muossavia dramatic») che prof. Gadola ha rimnau, silmeins de quels ch' el ha taxau per fetg duvreivels. En quei departement ei era la c o n c u r r e n z a l i t t e r a r a vegnida preparada, in pass che ha puspei anflau in frar.

S t a m p a e v e n d i t a d e n o s o r g a n s vulan adina puspei nossa atenziun, buca mo per raschuns financialas. Sche prof. Maissen ha saviu annunziar anno 41, che varga 500 toms de «Tschespet» ed «Ischi» seigien vegni scatschai el pievel, lu havein nus in niev impuls per continuar sia acziun, ed era quei oravontut cun agid dils activs. — Meins furore para d' haver fatg l' iniziativa culs r e f e r a t s. A nossa idea dat ei cheu mo la pusseivladad de s' entelgir cullas Cumpignias de mats ni de prender quels referats per part dellas seras romontschas. La nova suprastonza ei vidlunder de far quei. — La lavur de prof. Maissen ha era giu consequenzas positivas — silmeins aschiditg ch' el ha giu il stadal entamaun — concernent las s c o l l e t t a s (per sem. a Glion) e las i n s c r i p z i u n s r o m o n t s c h a s (per sem. buc a Glion ed era buc a Mustér!).

Il ressort radio e scola ha S. M. Nay p. m. giu priu amauns. Sia influenza en cercels scolastics ei aunc oz evidenta. — In protocol resda cun entusiassem d'ina legreibla renaschientscha — e manegia la commissiun de scola della Ligia Romontscha. Quella commissiun, per la quala nus savessen cantar oz cun tristezia in Deprofundis avon las portas della L. R.! E suenter la medema lamentaschun si avon la scola cantonala pervia dil postulat della metodica romontscha per nos scolasts Quei patratg ei forsa bandischaus, mo astga buc esser satraus!

Nus vein gia menzionau vivon ils merets de dr. Durgiai per las finanzas dil CdR ed indirectamein secapescha era per la Romania sezza. Il success de quella lavur e pér el ha lubiu pliras acziuns de muntada. Sias breigias per la «collaboraziun denter giuvens e vegls» han giu lur gronda impurtonza ual ella perspectiva de quei che nus vein allegau anson.

Cun quei havein nus viult il scav mo inaga. La lavur finida e quella mo entschatta seconsumeschan buc enten quellas poucas indicaziuns. Aviartas ein las damondas de nos organs (cheu cunzun la questiun che nus vein presentau pli tard ella «Talina» e che secloma: «Ischi», annala ni revista quartala?); de meglieras relaziuns cun Surmir; della biblioteca populara projectada (cf. protocol dils 9 de november 1941, particularmein quei ch' appartegn igl epistolari pratic de Mistral V. Sialm, ina questiun che nus persequitein onns ora cun malpazienzia); dils cuors de teater per la Surselva, etc. etc. Ei vegn buc ad esser de donn sch' ils navigadurs della nova barca prendan mintgaton plaid e cussegl els protocols dil CdR. Quels ein numnadamein compendi e compass era per quei che nus vein surpriu de far culla reorganisaziun della Romania.

Temps ed experienza ston dar la risposta, schebein la mort dil CdR seigi stada prematura ni buc. Per quei secuntentein nus perinaga prudentamein cun exclamar: Il retg ei morts — eviva sia memoria!